

ویژه نامه

تقریرات اصولی حضرت
آیت الله حاج میرزا علی فلسفی

المستفاد فی الأصول

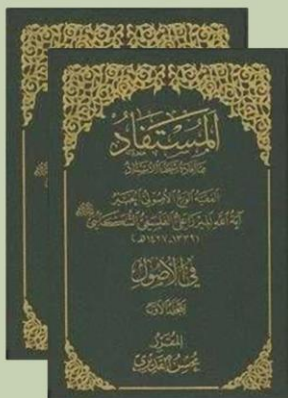
آیین رونمایی
از کتاب:

ابعاد شخصیتی و مبانی اصولی آیت الله فلسفی
و منهج شناسی فقهی و رجالی آیت الله فلسفی

و نشست
علمی با موضوع:

حجت الاسلام والمسلمین شیخ محسن قدیری (مدرس سطوح عالیہ و مولف کتاب المستفاد فی الأصول)
حجت الاسلام والمسلمین شیخ محمد حسن ربانی بیرجندی (محقق و مدرس خارج فقه و اصول)

بآرائه:

مشهد مقدس
مدرسه علمیه سلیمانیه
آبان ۱۳۹۹

نگاهی به حیات علمی، فرهنگی و اجتماعی حضرت آیت الله حاج میرزا علی فلسفی (رضوان الله علیه)

ولادت و خانواده

حضرت آیت الله حاج میرزا علی فلسفی تنکابنی فرزند آیت الله حاج شیخ محمدرضا تنکابنی، اسوه علم و فقاہت و تقوا در سال ۱۲۹۹ شمسی مطابق با سال ۱۳۳۹ قمری در تهران به دنیا آمد. پدر ایشان مرحوم آیت الله حاج شیخ محمدرضا تنکابنی فرزند شیخ محمد واعظ تنکابنی، از علمای برجسته و وارسته تهران به شمار می رفت که از مرحوم آخوند خراسانی اجازه اجتهاد داشت. مادر ایشان، دختر مرحوم آقا ابوالحسن تاجر اصفهانی ساکن تهران بود. آن مرحومه به امور دینی اهتمام زیادی داشت، و به تربیت و رشد دینی خانواده اهمیت فراوان می داد؛ و در ایام کشف حجاب از جمله بانوانی بود که هرگز از منزل خارج نشد و با نگرانی زیاد، مشکلات دینی زنان مسلمان را که با ایشان مراد و ارتباط داشتند، پیگیری می کرد.

عموی آیت الله میرزا علی فلسفی، مرحوم آیت الله حاج شیخ محمد حسین تنکابنی از شاگردان برجسته و بنام آخوند خراسانی و از فقهای میرز حوزة نجف به شمار می آمد.

همچنین برادر بزرگتر ایشان، خطیب شهیر مرحوم حجت الاسلام والمسلمین حاج شیخ محمد تقی فلسفی نیز از چهره های بنام خاندان فلسفی بود که سابقه جهاد و مبارزات او علیه دشمنان اسلام و سردمداران کفر، در پیشانی تاریخ مبارزات و تلاش های روحانیت می درخشد. چنانکه امام خمینی در پیام خود او را «زبان گویای اسلام» نامید.

تحصیلات حوزوی

آیت الله حاج میرزا علی فلسفی دروس مقدمات و سطح حوزہ را در تهران و در محضر پدر و برادر بزرگوارشان حاج شیخ ابوالقاسم و برخی اساتید دیگر گذراند.

ایشان در مدرسه فیلسوف الدوله تهران، شرح جامی و شمسیه را نزد استاد فاضلی به نام شیخ حسین نوایی آموخت و سپس کتاب های مغنی و شرح نظام را در مدرسه محمدیه (مقابل مسجد جامع تهران) در محضر شیخ محمد حسین بروجردی و سید محمد قصیر فراگرفت و پس از آن برای آموختن مقدمات اصول و فقه به مدرسه مروی رفت. او برای تحکیم پایه های علمی خویش و خواندن کتاب های رسائل

و مکاسب، محضر پدر را از دست نداد.

آیت‌الله فلسفی همهٔ آموخته‌های خود را به شیوهٔ معمول در حوزه‌های علمیه با شاگردان هم‌دوره‌اش مباحثه می‌کرد و بهترین دوست و هم‌مباحثه‌اش که تا سال‌های تحصیل در نجف اشرف، همراه او ماند، آقای دکتر ابوالقاسم گرچی بود که در اغلب جلسات خصوصی درس پدر نیز شرکت داشت.

ایشان پس از گذراندن دروس سطح، در سال ۱۳۲۴ شمسی برای تکمیل دروس حوزه به نجف اشرف و آستان مقدس امیرالمؤمنین (ع) مهاجرت کرد و بیش از شانزده سال از محضر بزرگانی چون مرحوم آیت‌الله العظمی شیخ محمدعلی کاظمینی، آیت‌الله العظمی حاج شیخ ابوالحسن اصفهانی، آیت‌الله العظمی حاج سید محمود شاهرودی و آیت‌الله العظمی خوئی کسب علم نمود و به مقام والای اجتهاد نایل آمد؛ به طوری که ایشان از اولین کسانی بود که آیت‌الله العظمی خوئی اجازه اجتهاد ایشان را با خط خود نوشتند.

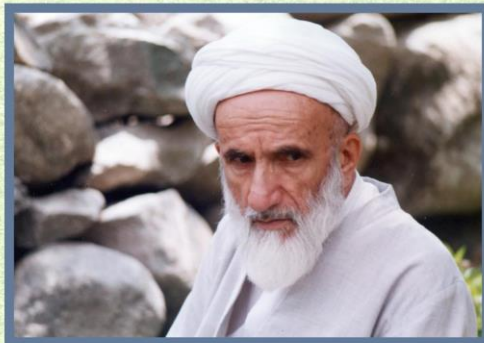
آیت‌الله فلسفی در نجف اشرف در کنار کسب فیض از علمای بزرگ خود، به تدریس دروس عالی سطح به خصوص کفایة‌الاصول اشتغال داشت. تبیین مطالب توسط ایشان به قدری دقیق و روان بود که درس ایشان جزو بهترین دروس کفایه آن وقت محسوب می‌شد؛ تا جایی که برخی اساتید حوزهٔ علمیه نجف ایشان را در تدریس کفایه برخوردار از سحر بیان می‌دانستند.

وی افزون بر این، از پژوهش و تحقیق در مبانی فقه نیز غفلت نورزید و از همین رو، در جلسه علمی شبانه بیت آیت‌الله العظمی خویی که در آن بر کتاب عروة‌الوثقی مرحوم حاج سید محمد کاظم یزدی و کتاب وسیلة‌النجاة حاج سید ابوالحسن اصفهانی حاشیه زده می‌شد و به جلسه استفتا شهرت داشت، شرکت می‌جست و از اصحاب استفتا بود.

اقامت در تهران

آیت‌الله فلسفی بعد از وصول به درجات عالیة اجتهاد، در سال ۱۳۴۰ شمسی به درخواست گروهی از مردم و اهل علم به تهران بازگشت و در مدت هشت سال ضمن اقامه نماز جماعت در مسجد لرزاده (واقع در میدان خراسان) به تدریس دروس سطح و خارج فقه و اصول پرداخت.

در این مدت جوانان، مردم و فضلالی حوزهٔ علمیهٔ تهران از ایشان استفاده‌های معنوی و علمی فراوانی

بردند که بحث‌های اخلاقی و معنوی ایشان همچنان در اذهان شاگردان ایشان باقی مانده است.

هجرت به مشهد مقدس

حضرت آیت‌الله فلسفی در سال ۱۳۵۰ شمسی به دعوت مرحوم آیت‌الله العظمی حاج سید محمدهادی میلانی با هجرت به مشهد مقدس جان دوباره‌ای به این حوزه بخشید و در جوار حرم حضرت ثامن الحجج (ع) رحل اقامت افکند و به تدریس درس خارج فقه و اصول پرداخت که تربیت بیش از صدها عالم و دانشمند، ثمرهٔ بیش از سی و پنج سال تلاش علمی و عملی ایشان در این شهر می‌باشد.

علما و شخصیت‌های برجسته‌ای در حوزه‌های علمیة نجف اشرف، تهران و مشهد از محضر ایشان استفاده کردند که از جمله آن می‌توان به حضرات آیات شیخ محمد اسحاق فیاض (از مراجع تقلید نجف اشرف)، محمد اصف محسنی (از مراجع تقلید)، سید مرتضی نجومی‌الهدی (امام جمعه مشهد) و حجج اسلام مرحوم استاد علی دوانی (محقق و مؤلف ده‌ها کتاب)، شیخ محسن محدث‌زاده، سید رسول موسوی تهرانی، شیخ حسین انصاریان، شیخ حسین گرایلی، سید احمد صدر ایازی، شیخ محمد مروارید، شیخ محمد رجائی شاهرودی و ده‌ها استاد برجسته حوزه اشاره نمود.

آیت‌الله فلسفی در کنار برخورداری از کرسی تدریس، هرگز ارتباطش را با توده مردم رها نکرد و دعوت جمعی از مؤمنان شهر را برای حضور در مسجد شهدا پذیرفت و بدین صورت با مردم ارتباطی نزدیک و تنگاتنگ برقرار نمود.

ایشان مدتی بعد در مسجد کوچک کنار منزل خود به تدریس معارف و مباحث اخلاقی پرداخت و مردم را با معارف دینی آشنا نمود. آن عالم ربانی آنچه در بحث‌های اخلاقی مطرح می‌فرمود، خود بیش از همه بدان عامل بود.

ویژگی‌های اخلاقی

ساده‌زیستی و پرهیز از تعلقات دنیوی مرحوم آیت‌الله فلسفی، زبانزد خاص و عام بود، به‌خصوص که در مقابل تقاضای مصرانه علما برای قبول مرجعیت همیشه خودداری می‌نمود. رفتار ایشان آنچنان متواضعانه بود که گویی توجهی به خود نداشت، تا مطلبی از ایشان خواسته نمی‌شد حرف نمی‌زد. در جلسات درس

با صبر و حوصله فراوان به اشکالات طلاب پاسخ می‌داد و هر گاه کسی به خدمت ایشان می‌رسید و سؤال داشت با خوشرویی و گشاده‌رویی آقا مواجه می‌شد. هرگاه لب به سخن می‌گشود، برآستی که سخنانش قابل استفاده بود و چون سخن او از دل بر می‌آمد، تأثیر عمیقی بر مخاطبین داشت. کارهای شخصی و روزمره زندگی را خودش انجام می‌داد و تواضع و فروتنی از نشانه‌های بارز اخلاقی ایشان بود.

فعالیت‌های اجتماعی

این عالم بزرگوار در کنار فعالیت‌های علمی و درس‌های اعتقادی و اخلاقی از همان ابتدا در کنار سایر علمای وقت تهران، در صحنه هر اقدامی که به بهبود اوضاع اجتماعی و فرهنگی مردم می‌انجامید، حضور داشت؛ به طوری که نام و امضای ایشان در اعلامیه‌های سال ۴۲ گواه صدق حمایت ایشان است.

نمونه دیگر این حضور را می‌توان در ایام شکوفاشدن جمهوری اسلامی ایران به رهبری امام خمینی دید؛ آن‌گاه که حوزه درس او نیز همانند دیگر کانون‌های تحصیلی در اعتراض به حکومت ستم‌شاهی تعطیل شد و خود با مشارکت در امضای اطلاعیه‌هایی که از جانب علمای مشهد صادر می‌شد، مردم را به حضور گسترده در راهپیمایی‌ها فرا می‌خواند و همراه دیگر عالمان آگاه شهر پیشاپیش مردم در همبستگی انقلابی ملت مسلمان ایران شرکت می‌نمود.

با ورود حضرت امام خمینی به ایران، در روز پانزده بهمن سال ۱۳۵۷ همراه با گروهی از علمای مشهد، از جمله مرحوم آیت‌الله میرزا حسنعلی مروارید و آیت‌الله سید عزالدین حسینی زنجانی، برای عرض خیر مقدم به رهبر انقلاب راهی تهران شد.

همچنین در دوازدهم مرداد سال ۱۳۵۸ شمسی در انتخابات نخستین مجلس خبرگان که به منظور تدوین قانون اساسی جمهوری نوپای اسلامی ایران تشکیل شد، در پی پافشاری گروهی از خیر اندیشان و به انتخاب مردم همراه با جمعی از خبرگان شهر از جمله مرحوم آیت‌الله حاج شیخ ابوالحسن شیرازی و مرحوم آیت‌الله حاج میرزا جوادآقا تهرانی به این مجلس راه یافت تا آموخته‌ها و یافته‌های خود را در صحنه عمل به کار گیرد و در تحکیم بنیان‌های نظام دینی کشور سهیم باشد.

آرادت به اهل بیت(ع)

آرادتش به خاندان عصمت و طهارت او را به آستان مقدس امام هشتم کشانده بود و سبب شد تا ایشان

سه دهه در جوار مرقد پاک حضرت ثامن الحجج (ع) زندگی کند. هر سال در ایام سوگواری شهادت حضرت فاطمه زهرا(س) محفل عزایی در منزل خویش برپا می‌کرد و در روز شهادت آن بانوی یگانه، به همراه علما و پیشاپیش هیأت‌های عزاداری رهسپار حرم مطهر می‌شد و اشک ماتم می‌ریخت. شاید همین ارادت بی پایانش به خاندان اهل بیت بود که درگذشت جانکاهش نیز هنگامی رخ داد که هنوز غبار سوگواری در تاسوعای محرم از سر و روی عزاداران حسینی سترده نشده بود و هنوز سرشک اندوه مصائب حضرت ابوالفضل العباس(ع) در دیده عاشقان مانده و خبر جانسوز ارتحالش زمانی در شهر پیچید که هنوز غم شهادت حضرت اباعبدالله الحسین(ع) در پیش‌رو بود.

ارتحال

این گونه بود که پس از ۸۵ سال زندگی، مقارن اذان ظهر روز تاسوعای سال ۱۴۲۷ قمری برابر با ۱۹ بهمن ۱۳۸۴ شمسی قلب استاد از تپش ایستاد و قلب شهر نیز دمی به خود لرزید. پیکر این عالم ربانی یک شبانه روز در منزل آن بزرگوار مورد وداع طلاب، علما و مردم شهر قرار گرفت و در روز جمعه ۲۱ بهمن ماه ۱۳۸۴ از مسجد شهدا به سمت حرم مطهر امام رضا(ع) تشییع شد و پس از اقامه نماز میت از سوی دوست و همراه دیرینه اش حضرت آیت‌الله وحید خراسانی در جوار بارگاه رضوی در رواق «دارالسرور» در کنار حضرت آیت‌الله مروارید آرام گرفت و به دوست و همراه همیشگی سال‌های اقامتش در مشهد پیوست.

با درگذشت حضرت آیت‌الله فلسفی، مقام معظم رهبری و علما و مراجع تقلید حضرات آیات سیستانی، فاضل لنکرانی، تبریزی، وحید خراسانی، صافی گلپایگانی، شبیری زنجانی، مکارم شیرازی، نوری همدانی، موسوی اردبیلی، مظاهری و شخصیت‌های علمی و کشوری، رئیس جمهور، رئیس قوه قضائیه، رئیس مجلس شورای اسلامی، تولیت آستان قدس رضوی و حوزه‌های علمیه داخل و خارج از کشور با ارسال نمایندگان و پیام‌های تسلیت، این ضایعه بزرگ را به حضرت صاحب الزمان (عج)، حوزه‌های علمیه و بازماندگان آن عالم ربانی تسلیت گفتند. یادش گرمی و راهش پر رهرو باد.

اجازه اجتهاد آیت الله العظمی خوئی (ره)

به حضرت آیت الله فلسفی (ره)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله الذي رفع منازل العلماء حتى جعلهم بمنزلة الانبياء وفضل مدادهم على دماء الشهداء
 وفضل صلواته وحبانته على من اصطفاه من الاولين والآخرين وبعث رحمة للعالمين
 وبعث فان شرف العلم لا يخفى وفضله لا يوصى قدرته اهل من الانبياء والنوابين
 خاتم الامم صلى الله عليه وعليهم ما دامت الارض والسماء ومن ملك في طلبه ملك
 صالح السلف هو جباب العالم العامل والفاضل الكامل سندا للفقهاء العظام ^{الا} ^{الا}
 الحاج الشيخ ميرزا علي الفلسفي التنكابي ادام الله افضاله وكوفي العلماء العالمين ^{اوله}
 فقد بذل في هذا السبيل شطرا من عمر الشريف معتكفا بجوار من خاتم الانبياء ^ص
 وقد حضر اجازات الفقهية والامولية حضور تفهم وتحقيق وتعمق وتدقيق حوادك
 والمجاهد مناه وقال مستغاه وفاز بالمراد وحاز ملكة للاجتهاد فله العليما
 يستنبطه من الاحكام فليحمد الله سبحانه على ما اولاه وليشكره على ما احياه وقلا ^ح
 ان يروي عن جميع ما سمعت من روايته من الكتاب اربعها التي عليها المدار الكافي
 والفقية والتهذيب والاستبصار والمجموع الاخرية: الرسائل ومستدركه
 والوافي والبحار وغيرها لك من مصنفات اصحابنا وماروده عن غيرنا بحق اجازته
 من مشايخ العظام باسانيدهم المنتهية الى اهل بيت النبوة وموضع الرسالة
 عليهم افضل الصلاة والسلام وادعيه دام فضله ببلانته والتقوى ولك
 سبيل الاحياط فانه ليس بنا كعبن الصراط من ملك سبيل الاحياط وان
 لا ينساني من صلح الدعوات كما الى اناء انشاء الله تعالى والسلا عليه
 وعلى ساواخا اننا المؤمنين ورحمة الله وبركاته في ٤٣ ذى القعدة ^{نظرا}
 ابراهيم الهمداني

بسم الله الرحمن الرحيم

رحلت فقیه پرهیزگار مرحوم مغفور آیت الله آقای حاج میرزا علی آقای فلسفی طاب ثراه را به علماء اعلام و فضلاء و طلاب حوزهی علمیه و همهی مردم مؤمن و وفادار مشهد مقدس به خصوص به خانوادهی معزز و فرزندان مکرم و دیگر بازماندگان و ارادتمندان آن عالم گرانقدر تسلیت عرض می کنم و درجات عالیہی اخروی و پاداش خدمات علمی و دینی ایشان در نزد خداوند متعال را مسألت مینمایم.

سیدعلی خامنه ای

۲۲/بهمن/۱۳۸۴

مدرسه عالی سطح چهار حوزه علمیه خراسان

کانال های ارتباطی:

 MASATHE4

 MASATHE4